

TOUHY

Bhagavadgíta o touhách

Vybráno ze Satsangů 6.2.1997, 4.1.1999, 8.2.2003, 8.2.2006

Óm ŠrÍ Paramátmane Namaha

Bhagavadgíta, kapitola 3, verš 36:

„Ardžuna řekl: Nu a z jakého důvodu člověk i nedobrovolně páchá hřích, jako by byl poháněn nějakou silou?“

Ardžuna se ptá, proč ho nějaká síla jakoby mimo něho pohání k tomu, aby udělal něco špatného. Pokud měl tento problém i Ardžuna, výjimečný žák největšího Gurua, potom se problém musí dříve či později týkat všech hledajících na duchovní cestě.

Jde o základní otázku, na níž hledá člověk odpověď po celý svůj život. Rozřešení této otázky ovlivní, zda budeme či nebudeme úspěšní na duchovní cestě. Z praktického hlediska je tato otázka pro duchovní cestu jednou z nejdůležitějších. Ardžuna popisuje, jak člověk udělá něco špatného, přestože nechce spáchat hřích: „Ó můj Pane, pověz mi, co je to za sílu, která člověka nutí, aby hřích spáchal?“ Tento problém se přímo týká všech, kdo dospěli do vývojového stupně, na němž začíná duchovní cesta. Do té doby ještě člověk nevěnuje příliš mnoho úvah tomu, co je dobré a co špatné, a nezabývá se myšlenkami na hřích a ctnosti. Skutečná duchovní cesta ještě nezapočala.

Člověk se sice může věnovat různým náboženským obřadům a metodám, ale jeho motivace je odlišná. Pod rouškou náboženství se skrývá motivace získat něco ve světě. Duchovní cesta začíná tehdy, když chce hledající vyřešit svůj vlastní individuální problém, chce se osvobodit od svých vnitřních konfliktů a prožívat trvalé štěstí a mír. Dochází k závěru, že existují některé správné a některé nesprávné věci a že by měl člověk v životě dělat ty správné, a ne ty špatné. Dokud jste nedosáhli stupně morálnosti, duchovní cesta nezačala.

Postupně začíná hledající rozlišovat mezi správným a nesprávným, mezi morálním a nemorálním, hříchem a ctností, protože se rozvíjí jeho vnitřní rozlišovací schopnost. Přestože však ví, že je nějaké jednání hříšné, nesprávné a že to nechce udělat, může často jednat zcela v rozporu s tím. Následně si uvědomuje, čeho se dopustil. Ardžuna se proto ptá: „Můj Pane, proč se to takhle děje? Co k tomu člověka přiměje? Jaká to je síla, že člověk spáchá hřích i neúmyslně?“ Ardžuna pokládá velmi zásadní otázku. Člověk ví, že to je hřích, už předtím, než se toho dopustí, i přitom, když to dělá, a přesto ho jakési vnitřní nutkání vede k tomu tak jednat! Pokud by si člověk nebyl vědom, co je dobré a co špatné - dobrá, to je omluva - ale problém je, že on si toho vědom je! Nechce jednat určitým způsobem a ono se to přece stane. Udělá to. Proč? V dalším verši následuje odpověď.

Bhagavadgíta, kapitola 3, verš 37:

„Šrí Bhagaván řekl: Je to touha zrozená z prvku radžas, která se objevuje jako zloba; věru je nenasytá a očividně špatná. V tom případě ji rozpozněj jakožto nepřítel.“

Touha je tou příčinou, to je ta motivující síla. Stojí za všemi skutky, o nichž ten, kdo se jich dopouští, ví, že jsou špatné, a přece je nutkán to udělat. Čím? Karmickou silou touhy. A právě tento prvek touhy nabývá také podobu zloby. Pán mluví o touze, k níž se přidává hněv - protože hněv je potomkem touhy. Příčinou hněvu je vždy právě touha. Není pochyb, že kdyby neexistovala touha, nebyl by tu ani hněv. Kdykoli se objeví něco, co člověku brání v uspokojení jeho touhy, okamžitě vyvstane hněv. Když není přání naplněno, touha se změní v hněv. Touha je základní silou ve všech těchto situacích.

Ze všech sil je v lidském životě nejsilnější touha vztahující se k sexuálnímu spojení, přitažlivost mezi mužem a ženou. Toho bychom si měli být vědomi. Tato přitažlivost je tak naléhavá a mocná, že až neuvěřitelným způsobem strhává člověka k všemožným činům, označovaným za hříšné. Častokrát v historii lidstva stála v pozadí touha. Mnohé války začaly pouze tím, že král toužil po nějaké ženě. Ženy zabíjejí své manžely pod vlivem touhy po jiném muži. Mnoho případů potvrzuje právě tuto motivační sílu.

Musí tomu tak být, protože je to právě tato síla, na níž stojí celá příroda. Proto jedním z největších problémů lidského života je jak se osvobodit od sexuální touhy a od přitažlivosti mezi mužem a ženou.

Krišna ve verši prohlašuje: „Ardžuno, síla, která žene lidi ke špatným činům, není ničím jiným, než silou touhy v nás.“ Ve verši je též zmíněno, že tato touha je zrozena z prvku radžas. Všechno stvořené se skládá ze tří základních prvků (tamas, radžas a sattva). Podle vzájemného poměru těchto tří kvalit se člověk stává buď převážně tamasický, radžasický či sattvický. Každý si v sobě nese stopy všech tří prvků, protože to jsou základní principy celé Přírody. Lidé s velkým množstvím tužeb jsou svou přirozeností radžasičtí.

Krišna také ve verši vysvětluje, že touha je nenasytá a nikdy nemůže být uspokojena. Čím více se jí snažíte uspokojit, tím silněji vás ovládá. Moudří lidé to vyjádřili pomocí následujícího přirovnání: Snažíte-li se naplnit své touhy, je to jako byste se pokoušeli uhasit oheň tím, že ho budete polévat benzínem. Benzín se vznítí a oheň se ještě více rozhoří. Ten, kdo se takovýmto způsobem snaží uhasit oheň, dosáhne opaku. Čím více se snažíte uspokojit své žádosti tím, že si užíváte požitků, tím silněji ve vás narůstá touha po nich. Proto Pán ve verši objasňuje, že touhy jsou neuspokojitelné a z principu špatné, protože nás stále znovu a znovu klamou.

Někdo si například může namlouvat: „Kdybych mohl žít s tímto partnerem, vyřešil bych si tím problém se sexem.“ Vaše touhy by se tím nijak nezmenšily. Sníte si o tom, jak někoho získáte, ale když k tomu dojde, stane se pro vás nový partner po nějaké době nepřitažlivý a vy zase začnete hledat někoho dalšího. Tímto způsobem lidská mysl pracuje. Nově zakoupené auto je nové také jen první den. Už druhý den je zase staré! Problémem je lidská mysl, která potřebuje neustále něco nového. Proto Pán označuje tento prvek touhy jako vyloženě negativní. Je-li to možné, nenechte se jím oklamat.

Verš je zakončen větou: „...V tom případě ji rozpozněj jakožto nepřítel.“ Přání jsou vašimi skutečnými nepřáteli. Touhy nutí člověka pouštět se do nesprávných činů. Kdybyste se nad tím podrobněji zamysleli, zjistili byste, že téměř všechny zločiny

byly spáchány v důsledku nadměrné žádostivosti. Zloděj je například člověk, který chce rychle zbohatnout a přehnaně touží po penězích. Vrah je zase člověk, který si myslí, že bude šťastnější, jestliže bude jeho nebo její nepřítel odstraněn z cesty. Jsou to jen různé podoby touhy, která může zesílit až do té míry, že dojde ke zločinu. I když touha nedosáhne takové intenzity, aby vedla ke zjevně negativním činům, připravuje člověka o vnitřní klid.

Jak nás naše touhy ovlivňují a jakým způsobem se díky nim náš život stává utrpením? Vše to bylo velmi pěkně vysvětleno Buddhou a také Kristem. Buddha pojmenovával velmi jasně, že příčinou veškerého strádání jsou právě touhy. Kristus mluvil o tomtéž. Všichni, kdo spatřili Pravdu, docházejí ke stejné moudrosti.

Jakým způsobem nám naše přání způsobují problémy? Odpověď nalezneme v následujícím verši.

Bhagavadgíta, kapitola 3, verš 38:

„Tak jako je oheň zakryt kouřem, zrcadlo prachem a zárodek plodovým obalem, tak je poznání zakryto touhou.“

Poznání je podstatou všeho. Naší skutečnou Existencí je poznání, vědomí a moudrost. Toto poznání je překryto touhami tak, jako je oheň zakryt kouřem. Když zapálíte dřevo, často přes kouř nevidíte plamen, přestože tam je. Tak jako vám kouř nedovoluje vidět plameny, tak vám také touhy nedovolují zažívat moudrost. Poznání je zakryto touhami.

Dalším uvedeným příkladem je špinavé zrcadlo. Chcete se na sebe podívat do zrcadla, ale protože je zaprášené, nemůžete vidět svůj obličej. Krásný příklad. Kdyby nebylo prachu, svůj obličej byste spatřili. Stejně tak již existuje plné poznání toho, kým jste – tedy duchovní seberealizace. Jsou tu však touhy, které jako prach zakrývají zrcadlo a brání vám vidět Pravdu.

Třetím příkladem je plodový obal, v němž se dítě narodí. Dokud ho sestry při porodu neodstraní, nemůžete na dítě pořádně vidět. Stejně tak je poznání překryto touhou. Pán předkládá ve verši tři příklady.

Ze všech tužeb je nejsilnější přitažlivost mezi muži a ženami. Ve verši to není přímo uvedeno, ale snad mi Bůh dovolí to k tomu dodat.

Bhagavadgíta, kapitola 3, verš 39:

„Ardžuno, poznání zůstává zakryto tímto věčným nepřitelem moudrosti, známým jako touha, která je neuhasitelná jako oheň.“

Touha je věčným nepřitelem moudrosti. Je to boj, kde na jedné straně stojí armáda tužeb a na druhé poznání. Tato armáda tužeb znovu a znovu poráží poznání. V přítomnosti touhy se ztrácí moudrost. A tato touha je neuhasitelná jako oheň. Čím víc na oheň přikládáme, tím víc se rozhořívá. Jen z nevědomosti přihazujeme na oheň další palivo v domnění, že ho tím uhasíme. Nevědomost znamená, že nevíme, jak se má oheň hasit. Je to jako by někdo, kdo nemá povědomí o tom, čím by se dal oheň uhasit, přiléval do ohně benzín a čím by oheň více hořel, tím víc by do něj přiléval, aby ho uhasil. Čím víc se například oddáváme sexuálním požitkům, tím víc se zvětšuje touha po nich.

Touha je věčným nepřitelem pro všechny, kteří se chtějí stát moudřími a dosáhnout trvalého poznání, tj. duchovní seberealizace. Člověk chce poznat své skutečné Já, ale do cesty mu vstupují jeho touhy. Proto Pán nazývá touhy věčnými nepřáteli. I Buddha mluvil o tom, že největším problémem jsou touhy a dokud se od

nich neoprostíme, nezbavíme se utrpení. Problém je v tom, že touhu nikdy nelze plně uspokojit.

V mysli může vyvstat otázka: Kde ale touha sídlí? V kterém koutku naší existence vlastně touhy přebývají? Pak bychom mohli toto místo chirurgicky odstranit a vše by bylo vyřešeno. Chirurgie je dnes vysoce rozvinutý obor - lékaři zasahují i do srdce, očí a mozkové tkáně. Podívejme se, jak se k této otázce vyjadřuje Pán v následujícím verši.

Bhagavadgíta, kapitola 3, verš 40:

„Smysly, mysl a intelekt jsou prohlašovány za její sídlo; tím, že (touha) zakrývá jejich prostřednictvím světlo Pravdy, klame vtělenou duši.“

Kde se nalézají touhy? Na všech úrovních naší existence, kromě duše. Lidská existence obsahuje pět smyslů vnímání a pět nástrojů činnosti. Někdy k nim bývá přiřazováno také myšlení považované za vnitřní smysl. Přáním poskytují azyl smysly a mysl. Když se někdo například snaží nevidět krásnou ženu, může zavřít oči, ale jeho mysl mu ženu stále zobrazuje. Přání nesídlí jen ve smyslech, ale též v mysli.

Mistr Osho uvádí příklad jednoho univerzitního profesora, který přísně následoval cestu ctnosti. Ve snaze se nějak vypořádat se svým problémem s přitažlivostí žen nosil s sebou deštník, aby se na dívky nedíval. Jakmile spatřil dívku, ihned rozevřel deštník. Žádný podobný trik vám nepomůže. Existuje mnoho příkladů lidí, kteří se pokoušeli oddělit od pokušení společnosti. Můžete se setkat s různými asketickými sektami. Všechny tyto přístupy jsou neúspěšné, protože i když své smysly odříznete od podnětů světa, co provedete s myslí? Pán praví, že touha sídlí ve smyslech, mysli i intelektu.

“Mysl“ chápejte jako centrum myšlenek, přání, paměti minulého i plánování do budoucna – především jde o touhy. “Intelekt“ je tou částí našeho bytí, pomocí které jsme schopni se rozhodovat. Tato schopnost rozhodovat se je nadřazená schopnosti myšlení. Čím více je člověk schopen rychle a správně se rozhodovat, tím více je považován za vyvinutou osobu. Schopnost rozlišování určuje, co je správné a co nesprávné.

Je přirozeně velmi obtížné přeložit kulturní a duchovní představy z jednoho jazyka do druhého. Pojmy uvedené ve verši jsou vyjádřeny v sanskrtu, který je jedním z nejrozvinutějších jazyků na světě. Existuje mnoho sanskrtských slov, která jsou těžko přeložitelná, protože v angličtině nenajdeme odpovídající ekvivalenty. Upozorňuji na tuto skutečnost proto, že pojmy “mysl“ a “intelekt“ nejsou přesně uchopeny ani lékařskou vědou. Můžeme souhlasit s tvrzením, že mozek je materiální povahy a naopak myslí bývá přiřazována nehmotná podstata. V mnoha knihách se však můžeme setkat s výrazem “mysl“ ve smyslu centra touhy a myšlenek, zatímco jinde se tentýž výraz používá i k označení Átmana. V tomto verši je myslí chápána část našeho bytí, skrze niž toužíme a myslíme. Jinou funkcí našeho bytí je rozlišovací schopnost, kterou se rozhodujeme, co je a není správné, a prostřednictvím které přijímáme rozhodnutí. Schopnost přijímat rozhodnutí přináleží intelektu, který je vyšší schopností než mysl.

Pán upozorňuje, že přání neexistují jen v mysli, ale také v intelektu. Co nám tedy zbývá? Touhy přebývají i v intelektu, v nástroji, pomocí něhož přijímáme rozhodnutí! Je-li tento nástroj, kterým se rozhodujeme, ovlivňován touhami, budou naše rozhodnutí pravděpodobně špatná. Jak se k tomu postavit? Jak byste se špinavými rukama snažili vyprat kapesník nebo ručník a mysleli si, že bude čistý. Jak byste ale mohli kapesník vyprat, když byly špinavé i vaše ruce? I vaše schopnost rozhodovat se

mezi dobrým a špatným obsahuje prvek přání. Co s tím? O smyslech, mysli a intelektu se tvrdí, že jsou sídlem touhy a že je jimi zatemňováno světlo Pravdy. V důsledku prvku přání není člověk schopen vidět, co je pravda. K čemu to potom vede? „*Vtělená duše je oklamána...*“, jak se praví ve verši.

Pro lepší pochopení si vysvětleme i rozdíl mezi Duchem a vtělenou duší. Duch je nejčistší Existence. *Vtělenou duší* míníme, že byla naše nejčistší Existence kvůli přáním a nevědomosti spoutána otroctvím jako pták v kleci. Příčinou všeho je nevědomost a touhy. Proto by mělo veškeré úsilí směřovat k rozbití klece nevědomosti. Jak to má být učiněno, vysvětluje Pán v následujícím verši.

Bhagavadgíta, kapitola 3, verš 41:

„Proto, Ardžuno, musíš nejprve ovládat své smysly a pak zabít tuto d'ábelskou věc, která brání džňáně (poznání Absolutního čili Nirguna Brahman) a vidžňáně (poznání projeveného Božství neboli vědění o Saguna Brahman).“

Je třeba nejprve vysvětlit pojmy džňána a vidžňána. Konečná Pravda má dva aspekty. Jeden je bez tvaru - Energie existující všude. Druhým aspektem jsou různé projevené formy, ať už je to Krišna, Kristus, Ráma... Celý tento svět je projevem neprojeveného. Džňána je Pravda ve své nejčistší podobě. Ve verši je překládána jako poznání absolutní Pravdy. Vidžňána znamená osobní prožitek duchovní seberealizace. Chcete-li poznat Absolutno a získat duchovní seberealizaci, musíte ovládat své smysly a skoncovat s touhou, kořenem všech problémů. Jen tak můžete dosáhnout poznání sebe sama. Bez těchto dvou podmínek nelze uspět.

Pán nás ve verši vyzývá, abychom se nejprve snažili být ukázněni na úrovni svých smyslů, tj. vnímání vnějšího světa, a potom se přímo postavili a zahubili touhy v sobě. Na místo tužeb by mělo nastoupit rozlišování. Rozlišování mezi tím, co je správné a co není správné, nás nezavede do problémů, jako když se necháme vést touhou.

Proto Pán Ardžunu vybízí: „Vyměň své touhy za správné rozlišování. Snaž se, aby byl tvůj život řízen rozlišovací schopností a ne tím, co chceš nebo nechceš.“

„Proto, Ardžuno, musíš nejdříve ovládat své smysly...“ Cestu musíme započít u nejhrušší formy, v níž touhy přebývají – u smyslů. Ve verši to není doslovně uváděno, ale já k tomu dodávám – musíte se snažit, jak nejvíce dovedete. Z verše vyplývá, že strategie spočívá v tom, abyste se snažili ukázněvat a minimalizovat všechna smyslová potěšení, které se vám nabízejí. Pán se snaží Ardžunu inspirovat k tomu, aby byl statečný a zvítězil nad prvkem touhy v sobě. Touha může být poražena pouze tehdy, když začnete od svých smyslů, od podnětů z vnějšího světa.

Dám vám příklad, abyste lépe pochopili, co to prakticky znamená. Když se chcete zbavit nějaké touhy, odkud začnete? Musíte začít u smyslů. Jak? Například u sebe pozorujete přehnanou touhu po sladkostech. První věcí pak bude přestat je jíst. Začněte u smyslů, tj. u jazyka. Jinak to nejde.

Jiným příkladem je, když sedíte v meditaci a slyšíte něčí kroky. Mysl napadne, že je to třeba nějaká krásná žena nebo přitažlivý muž. Chtěli byste otevřít oči a podívat se. Jaký je první krok? Neotvírat oči. Co jiného? Musíte začít od smyslů. Je to však jen začátek. Problém se tím nevyřeší. Oči sice neotevřete, ale o to víc vás začnou napadat myšlenky: „Možná, že je velmi krásná. Možná, že ne. Třeba je to jen pes. Možná je to samotný Bůh.“ Problém se tím nevyřeší úplně, ale začít musíte tady. Když se rozhodnete oči otevřít, jste oklamáni a jenom dovolíte vzniknout dalšímu vtisku v sobě.